

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Зважаючи на проголошення України соціально-орієнтованою державою постає питання щодо ефективності виконання її соціальної функції, яка передбачає забезпечення високих стандартів рівня та якості життя громадян. При цьому все більшого значення набуває ефективна бюджетна політика, здатна сприяти створенню необхідного середовища задля успішного функціонування і розвитку соціальної сфери. Особливо гостро дана тема постає сьогодні в умовах постійного зростання бідності населення, майнового розшарування суспільства, погіршення стану здоров'я громадян, зниження якості надання соціально значимих послуг, що створює підґрунтя для виникнення нових та загострення існуючих соціальних ризиків. Зважаючи на вище зазначене сумнівним видається доцільність використання діючого механізму бюджетної політики у фінансуванні та сприянні розвитку соціальної сфери [2].

Бюджетна політика держави – це діяльність органів державної влади, державного управління та місцевого самоврядування з визначення стратегічної мети, напрямів, завдань і пріоритетів розвитку бюджетних відносин та засобів бюджетної тактики для їх досягнення і застосування [4].

На практиці бюджетна політика проявляється шляхом формування бюджету держави, його збалансування та розподіл бюджетних коштів, і до бюджетної політики відносять визначення засад бюджетного устрою країни, бюджетної системи та міжбюджетних відносин.

Термін «бюджетна політика» має різнобічне змістове наповнення. Здебільшого сутність бюджетної політики розглядається з позиції суб'єктивізму як сукупність дій і заходів держави та інших суб'єктів фінансових відносин з метою розробки пріоритетних напрямів, вирішення чи досягнення конкретних завдань соціально-економічного розвитку держави. Водночас не можна відкидати об'єктивні витоки характерні для бюджетної політики як явища, що формується і реалізується у реальному економічному середовищі в межах об'єктивних економічних відносин та дії економічних законів розвитку суспільства.

Як зазначає Сергієнко Л.К., поєднання та взаємозв'язок об'єктивного і суб'єктивного визначає єдність бюджетної політики, при цьому кожна складова зберігає свою самостійність як окремий елемент, перший із яких функціонує у базисі, а інший – у надбудові. Неврахування такої структури

може спричинити негативний вплив на економічне середовище в цілому [3, с. 740].

Бюджетна політика спрямована на оптимізацію формування бюджетних доходів, використання бюджетних ресурсів, управління дефіцитом бюджету та державним боргом, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин з метою забезпечення ефективності державних інвестицій та соціальної справедливості в процесі перерозподілу національного доходу. З огляду на це бюджетна політика включає чотири базові складові: політику у сфері доходів бюджету; видатків бюджету; бюджетного дефіциту та державного боргу; бюджетного регулювання та міжбюджетних відносин.

Розглядаючи бюджетну політику у соціальній сфері необхідно відмітити, що серед її складових прямих вплив на функціонування соціальної сфери здійснює політика у сфері видатків бюджету та політика бюджетного регулювання і міжбюджетних відносин. Політика у сфері видатків бюджету сприяє забезпеченню прямого бюджетного фінансування соціальної сфери, а політика у сфері бюджетного регулювання і міжбюджетних відносин сприяє розподілу трансфертних платежів для забезпечення функціонування закладів і установ соціальної сфери шляхом перерозподілу бюджетних коштів.

Політика у сфері доходів бюджету та бюджетного дефіциту і державного боргу опосередковано впливає на функціонування соціальної сфери через формування фінансової основи для виконання покладених на державу функцій шляхом мобілізації бюджетних ресурсів та здійснення запозичень.

Досліджуючи формування і реалізацію бюджетної політики у соціальній сфері Овчарова Н.В. визначає сутність державної політики в соціальній сфері як складову фінансової політики країни, яка забезпечує реалізацію соціальної функції держави щодо виконання державних соціальних гарантій через комплекс заходів та дій уповноважених органів державної влади з управління бюджетними відносинами, які виникають при формуванні, розподілі та перерозподілі бюджетних ресурсів у соціальній сфері з метою досягнення стратегічних соціальних цілей суспільства, що сприяють підвищенню рівня та якості життя населення [2, с. 4].

Не зважаючи на постійне зростання абсолютних показників бюджетних видатків на соціальну сферу, демографічні показники, показники стану здоров'я, рівня життя населення та забезпеченість об'єктами соціальної інфраструктури здебільшого мають негативні характеристики. На соціальній сфері негативно відбилосся: значне розшарування населення за рівнем достатку, поширення бідності, послаблення соціального захисту, занепад галузей соціальної інфраструктури, погіршення умов праці та відпочинку, структури

харчування населення. Наявні соціальні процеси мають довготривалі соціально-економічні наслідки. Значний рівень депопуляції та старіння населення зумовлюють подальше скорочення бази відтворення людського капіталу, збільшення навантаження на працездатне населення та соціальні статті бюджету, збільшення соціальної напруженості [3, с. 138].

Зазначимо, що структура видатків зведеного бюджету України в основному відповідає структурі видатків бюджетів країн Європейського Союзу, у якій пріоритетне значення посідає бюджетне фінансування соціальної сфери. Проте, існують суттєві відмінності у механізмі розподілу цих коштів між окремими установами і організаціями бюджетної сфери. Так, якщо в Україні фінансування установ соціальної сфери здійснюється на основі норм і нормативів бюджетної забезпеченості за усіма однотипними закладами, то у країнах ЄС в основі державного фінансування таких бюджетних структур лежить результативність їх діяльності (наприклад, в освіті – рівень успішності, учня, студента, результати ЗНО для шкіл, рівень підготовки дітей до школи – в дошкільних навчальних закладах та інше).

Такий підхід дозволяє уникнути соціального паразитизму, утриманства, невиправданих витрат та нецільове використання бюджетних коштів.

Література:

1. Дем'янишин В.Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 439 с.
2. Овчарова Н.В. Виконання бюджетної політики в соціальній сфері: аналіз непрямих соціальних показників. *Фінансовий простір*. 2011. №3. С. 133-138.
3. Сергієнко Л.К. Теоретичні основи формування національної бюджетної політики України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 7. С. 738-742.
4. Сидор І.П. Бюджетна політика у функціонуванні соціальної сфери: проблеми визначення ефективності. *Світ фінансів*. 2016. – №3.
5. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: монографія; за наук. ред. В. Федосова. Київ: КНЕУ, 2002. 387 с.

Черняшова Катерина Мирославівна

ст. гр. Ф – 31, ТНЕУ

Науковий керівник – к. е. н., доцент Дем'янюк А. В.

РОЛЬ БЮДЖЕТУ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Роль бюджету у державі визначається на основі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту на потреби економічного